

УДК 655.28

ОСОБЛИВОСТІ КИРИЛИЧНИХ ГАРНІТУР У ВІТЧИЗНЯНОМУ ДИЗАЙНІ КНИГИ

КУЦЬ Ярослав, ДЯДЮХ-БОГАТЬКО Наталія, СТЕЦЬ Софія
Українська академія друкарства, Львів, Україна
ndbogatko@gmail.com

Шрифтові рядки у багатьох народів світу є їх національною рисою, вони несуть ритм, настрій, характер етносу. Шрифтові гарнітури у наш час набувають тенденцій глобалізму. Відмінною рисою кирилических шрифтів є їх геометричність. Шрифт має орнаментальну структуру за рахунок пропорцій висоти і ширини. Шрифт, як орнаментальна структура будується на ритмі та повтореннях. Кирилиця немає повної бази встановлення графічних знаків рядкових літер, тому вона потребує подальшого розвитку: виносних та діакритичних елементів, округлостей. Школою з давніми традиціями розробки шрифтових гарнітур є Українська академія друкарства.

Ключові слова: дизайн, шрифт, буква, гарнітура, видавництво, книга.

ВСТУП

На сучасному етапі переосмислення та творення модерної держави Україна велика увага надається відродженню та розвитку необхідних атрибутів нації української мови та утвердженню її у друкованій букві. А сьогодні вона у комп'ютерно-цифровій, електронній формі.

ПОСТАНОВКА МЕТИ

Наша країна володіє величезною культурною спадщиною, котра створює неповторний образ українського народу. Його треба адекватно відтворювати друкованим словом, тобто своїми вітчизняними шрифтами. Тому є нагальна потреба у створенні та розповсюдженні нових українських шрифтів.

Буква це символ і генетичний код народу. Кожен громадянин України повинен усвідомити та зрозуміти, що для утвердження Держави України у міжнародній спільноті зміною одного Герба та Прапора не обійтися! Щоб наша держава стала насправді Україною необхідний докорінний перегляд як української шрифтово-видавничої справи, так і впровадження наших українських шрифтів, адже тільки тоді українське слово стане автентично українським.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Кожного дня в газетах, журналах, книгах та інших виданнях відображаються великі обсяги інформації, яку ми сприймаємо через друкарські

шрифти. Та на жаль, практично у всіх текстах використовуються шрифтові гарнітури, розроблені закордонними фірмами-виробниками.

Чому своє українське слово ми одягаємо в чужий шрифтовий секонд-хенд? Невже сучасні видавці не розуміють, що свою мову не тільки важко передати чужими звуками, а й чужими літерами, чужим шрифтом. Розвиток власного інформаційного поля не можливий без розвитку власної букви, власних шрифтів, інакше він буде чужим. Тому розробка, застосування та розвиток власних шрифтів це питання ідеології та політики держави.

Шрифт – це художньо-візуальне оформлення думки. Як кожна реальна форма, шрифт будується за певними художньо-композиційними законами та активно впливає на зміст, носієм якого є текст. Тому шрифт не тільки засіб художньо-технічного оформлення друкованої продукції, але й спосіб вираження думки, впливу на неї і носій якісної чи неякісної передачі інформації, її кількості [1]. У вузькому друкарському сенсі шрифтом називається комплект друкарських літер, призначених для набору тексту. Колись за набором друкарських літер можна було визначити в якій друкарні віддрукований був той чи інших аркуш. За таким шрифтовим комплектом ідентифікували. У наш час глобалізація вплинула і на знецінення ідентифікації гарнітури.

Друковане слово є тим інструментом, що від часів Йоганна Гутенберга зберігає та озброює людство знаннями. І надважливим завданням для України є винайдення, виготовлення та примноження своєї української зброї – якою є українська літера. Буква – це матеріалізація наших думок, емоцій, уподобань. Друковане слово, це не тільки фіксація інформації та передача її у просторі і часі [2]. Його форма несе у собі, передаючи наступним поколінням нашу національну культуру, мистецтво, світосприйняття та почуття. Буква це повноцінна художня форма. Вона живе і розвивається за всіма художньо-композиційними законами. Тому все що з нею пов'язане, а це складання, верстання та типографіка вимагає докорінного сучасного перегляду!

Сьогодні, у період розвитку комп'ютерно-цифрових технологій, ми користуємося шрифтами в основному російських фірм, держави – агресора, та непрофесійно адаптованими на слов'янську основу латинськими шрифтами. Хоча є й хороші приклади кириличних гарнітур у болгар, хорватів.

На жаль, стан галузі книговидання зараз не найкращий, та й самі видавництва, як приватні, так і державні, не здатні (а може просто не усвідомлюють), що можна замовляти собі власні шрифтові ансамблі. Одними із головних причин, нам видаються психологічна мотивація та непрофесійність. На побутовому рівні ми добре розуміємо, що потрібно розвивати промисловість і дизайн в одязі, усвідомлюючи, що кожна особа – це індивідуальність і їй необхідні власне вбрання, власне обличчя. Але нам все одно у що ми одягаємо, у що матеріалізуємо наші думки, державні шкільні підручники. А цією матеріалізацією є літера, шрифт, який активно впливає на зміст наших слів і думок, їх якість, кількість, на наше майбутнє покоління. У наших книгах, журналах, газетах ми знову і знову використовуємо чужі запозичені шрифти, шрифтовий секонд-хенд.

Спілкування людей за допомогою письмових знаків – шрифту – одне з найбільших досягнень людства. Шрифт – це алфавіт, у якому зображення букв, цифр і інших письмових знаків має загальну закономірність побудови і єдиний стиль. Іншими словами, шрифт – це графічна форма певної системи письма. Ця графічна форма – це теж саме, що фонетика і синтаксис в усній мові. Вони вносять в мову організованість, ритміку, загально-композиційну побудову, надають їй національного, емоційного, історичного колориту та багато інших забарвлень і нюансів.

Сьогодні Українська академія друкарства (УАД) має свою науково-практичну школу по розробці та впровадженню друкарських комп'ютерно-цифрових та каліграфічних шрифтів. Деякі із них запатентовано та успішно впроваджено у практику видавництва Ужгорода, Львова, Тернополя, Києва та Дніпра. Понад 40 років практично-наукову школу УАД зі створення низки шрифтів утверджує Ярослав Куць та його студентів.

Шрифтові розробки викладачів та студентів Української академії друкарства апробовано у плакатах, буклетах та артбуках, в рекламній, акцидентній та інших видах друкованої та візуальної продукції, презентовано на всеукраїнських та міжнародних конкурсах і фестивалях «Рутенія», «Свято кирилиці» (м. Київ), «Панграм» (м. Харків), міжнародних форумах каліграфії, зокрема, 1-й Міжнародній виставці каліграфії (Санкт-Петербург, 2008).

Школа шрифту академії друкарства у своєму доробку налічує понад півтора десятка оригінальних шрифтових гарнітур. Серед апробованих та частково впроваджених шрифтових гарнітур (рис. 1): «Нарис», «Львівський», «Голоско», «Данко», «Елегія», «Франко», «Ватра», «Карпати», «Колиба», «ЯрАл», «ЯрМар» [2]. Проте більшість із них, створена як приватна ініціатива та потребує доопрацювання, розширення та патентування. У більшості із них простежується зв'язок з історичною українською каліграфією та орнаментикою. Значну увагу дизайнери УАД сьогодні звертають також на акцидентні гарнітури, яких на кафедрі створено понад п'ять десятків. Триває процедура апробації, патентування й невдовзі український шрифтовий асортимент поповнять нові акцидентні гарнітури.

Рис. 1. Шрифти: а - «Данко»; б - «Львівський»; в - «Нарис»; г - «Колиба»

Сьогодні кафедра графічного дизайну та мистецтва книги Української академії друкарства має у своєму активі та можемо запропонувати українським видавництвам, рекламно-видавничим фірмам, і просто усім дизайнерам та охочим до двох десятків оригінальних українських шрифтових гарнітур, та майже півтори сотні оригінальних друкарських шрифтів створених провідним українським шрифтовиком Я. Куцем та його студентами. Серед них є рекламні, акцидентні, акцидентно-текстові та текстові шрифти та шрифтові гарнітури.

Ці шрифти та гарнітури комп'ютерно-цифрові гарнітури частково запатентовані та апробовані у виробництві. І хоча вони вже працюють у видавництвах Львова, Ужгорода, Тернополя, Дніпра, але потребують серйозного державного замовлення, доопрацювання та розширення їх палітри. Шрифтові розробки викладачів та студентів Української академії друкарства беруть участь у серйозних міжнародних, республіканських та інших професійних форумах і виставках і знаходять там серйозну підтримку й визнання. Вони можуть із успіхом використовуватися в рекламній, акцидентній та інших видах друкованої та візуальної продукції.

ВИСНОВКИ

Сьогодні вітчизняні видавництва мають вкрай мало як акцидентних так і текстових шрифтів. Фахівці УАД пропонують своїм проектом розворушити громадську думку та видавничу справу популяризуючи та розвиваючи українські шрифти. Свою мову можна передати чужими звуками, як і чужими буквами, проте це буде чужа мова, чужі знаки. Розвиток власного інформаційного поля не можливий без розвитку власної букви, власних шрифтів, інакше він буде чужим. Тому розвиток і розроблення власних шрифтових гарнітур це питання ідеології та політики держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куць Я., Борисенко О. Від каліграфії до «цифри»: шрифтовій школі Української академії друкарства – 100 років. *Гагенмейстерські читання*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. КПНУ ім. І. Огієнка (19–20 лист. 2020), Кам'янець-Подільський : Видавець Панькова А. С. 2020. С. 185–187.
2. Технологічні особливості створення шрифтів для електронних видань: монографія / С. П. Васюта, Я. Й. Куць, О. Г. Хамула. Львів: Українська академія друкарства, 2020. 184 с.

KUTS Y., DYADYUKH-BOHATKO N., STETS S. FEATURES CYRILLIC FONTS IN THE NATIONAL BOOK DESIGN

Font lines in many nations of the world are their national feature, they carry the rhythm, mood, character of the ethnic group. Font fonts are gaining globalism today. A distinctive feature of Cyrillic fonts is their geometry. The font has an ornamental structure due to the proportions of height and width. Font as an ornamental structure is based on rhythm and repetition. Cyrillic is not a complete base for the installation of graphic characters of lowercase letters, so it needs further development: remote and diacritical elements, roundness. The Ukrainian Academy of Printing is a school with long-standing traditions in the development of typefaces.

Key words: design, font, letter, typeface, publishing house, book.